

دانشگاه پیام نور

حقوق اساسی (۲)

(رشته حقوق)

www.ketab.ir

دکتر حسن خسروی

سرشناسه	: خسروی، حسن، ۱۳۵۵ - Khosravi, Hassan
عنوان و نام پدید آور	: حقوق اساسی (۲) / مؤلف: حسن خسروی.
مشخصات نشر	: تهیه و تولید دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی.
مشخصات ظاهری	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۸.
فروست	: ۱۸۳ ص.
شابک	: دانشگاه پیام نور؛ ۲۶۰۴. گروه حقوق؛ ۱/۳۷.
وضعیت فهرست نویسی	: 978 - 964 - 14 - 0652 - 5
یادداشت	: فیبا.
موضوع	: کتابنامه.
موضوع	: حقوق اساسی -- آموزش برنامه‌ای
سازمان	: Constitutional law -- Programmed instruction
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور. دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور.
شناسه افزوده	: Payam Noor University
رده بندی کتب	: K۳۱۶۵
رده بندی دیوبی	: ۳۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۹۰۴

چاپ اول: ۱۳۹۸

حقوق اساسی (۲) شمارگان: ۲۰۰۰

مؤلف: دکتر حسن خسروی قیمت: ۲۰۰۰۰۰

ویراستار علمی: دکتر علیرضا حبیبزاده

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۱۴ - ۰۶۵۲ - ۵

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0652 - 5

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه‌برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح پشت و روی جلد و ... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

آدرس فروشگاه مرکزی چاپ و انتشارات دانشگاه پیام‌نور: تهران، خیابان شهید رجایی،
نرسیده به تقاطع آزادگان، جنب ورزشگاه پادآوران. تلفن: ۵۵۵۰۲۱۰۴ - ۵۵۰۰۹۸۳۸

سایت فروش اینترنتی: <http://digibook.pnu.ac.ir>

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار ناشر.....	سه
پیشگفتار (ویراست دوم).....	یازده
فصل اول: قوه مؤسس و قوه تعدیل کننده.....	۱
هدف کلی.....	۱
هدف های یادگیری.....	۱
مقدمه.....	۱
۱-۱ قوه مؤسس.....	۲
۱-۱-۱ ماهیت و مبانی.....	۳
۱-۱-۲ صلاحیت.....	۴
۱-۱-۳ شیوه تأسیس.....	۶
۱-۱-۴ قوه مؤسس در حقوق اساسی ایران.....	۷
۲-۱ قوه تعدیل کننده.....	۹
۲-۱-۱ ماهیت و مبانی.....	۱۰
۲-۱-۲ صلاحیت.....	۱۱
۲-۱-۳ شیوه تأسیس.....	۱۲
۲-۱-۴ قوه تعدیل کننده (مقام رهبری) در حقوق اساسی ایران.....	۱۲
۲-۱-۴-۱ شرایط و صفات مقام رهبری.....	۱۵
۲-۱-۴-۲-۱ مجلس خبرگان و انتخاب مقام رهبری.....	۱۶
۲-۱-۴-۲-۳ وظایف مجلس خبرگان.....	۱۸
۲-۱-۴-۲-۴ جانشینی رهبری.....	۱۸
۲-۱-۴-۲-۵ پایان رهبری.....	۱۹
۲-۱-۴-۲-۶ وظایف و اختیارات رهبری.....	۲۰

۲۲	خلاصه فصل اول
۲۳	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۲۵	فصل دوم: قوه مجریه
۲۵	هدف کلی
۲۵	هدف‌های یادگیری
۲۵	مقدمه
۲۶	۱-۲ ماهیت و کارکرد قوه مجریه
۲۷	۲-۲ ارکان قوه مجریه
۲۷	۱-۲-۲ رئیس کشور
۲۸	۱-۲-۲-۱ پادشاه
۲۸	۱-۲-۲-۲ رئیس جمهور
۲۹	۲-۲ هیئت وزیران و نخست‌وزیر
۳۰	۲-۱ دستگاه اجرایی و اداری
۳۰	۳-۲ مسئولان اداری قوه مجریه
۳۱	۴-۲ قوه مجریه در حق اساسی ایران
۳۲	۱-۴-۲ رئیس کشور
۳۳	۲-۴-۲ ریاست جمهوری
۳۳	۱-۲-۴-۲ شرایط ریاست جمهوری
۳۵	۲-۲-۴-۲ نحوه انتخاب رئیس کشور
۳۶	۳-۲-۴-۲ دوره ریاست جمهوری
۳۷	۴-۲-۴-۲ امضای حکم ریاست جمهوری
۳۸	۵-۲-۴-۲ کفالت ریاست جمهوری
۳۹	۵-۲-۴-۲ وظایف و اختیارات رئیس جمهور
۴۱	۱-۵-۲-۴-۲ وظایف و اختیارات در امور کلمه کشور
۴۴	۲-۵-۲-۴-۲ وظایف و اختیارات در ارتباط با قوه قضائیه
۴۵	۲-۴-۲ وزراء
۴۵	۱-۲-۴-۲ شرایط و چگونگی انتخاب وزیر
۴۶	۲-۲-۴-۲ نهاد وزارتخانه
۴۶	۳-۲-۴-۲ پاسخگویی وزیر
۴۷	۴-۲-۴-۲ وظایف و اختیارات وزیر
۴۷	۳-۴-۲ هیئت وزیران
۴۸	۱-۳-۴-۲ چگونگی تشکیل
۴۸	۲-۳-۴-۲ کمیسیون‌های هیئت دولت
۴۹	۳-۳-۴-۲ وظایف و اختیارات هیئت وزیران
۵۱	۳-۳-۴-۲ مصوبات قوه مجریه
۵۲	۴-۴-۲ نیروهای مسلح
۵۶	خلاصه فصل دوم

۵۷	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۵۹	فصل سوم: قوه مقننه
۵۹	هدف کلی
۵۹	هدف‌های رفتاری
۵۹	مقدمه
۶۰	۱-۳ ماهیت قوه مقننه
۶۰	۲-۳ تعداد مجالس
۶۱	۱-۲-۳ مجلس در دولت تک‌باقت (بسیط)
۶۲	۲-۲-۳ مجلس در دولت فدرال
۶۳	۳-۳ سمت نمایندگی
۶۴	۴-۳ صونیت پارلمانی
۶۴	۱-۳ مفهوم مصونیت پارلمانی
۶۵	۲-۴-۲ انواع صونیت پارلمانی
۶۷	۵-۳ وظایف و اختیارات قوه مقننه
۶۷	۱-۵-۳ نظام‌های انتخاباتی
۶۸	۲-۵-۳ نظارت
۶۹	۶-۳ ساختار پارلمان
۶۹	۷-۳ قوه مقننه در ایران
۷۰	۱-۷-۳ مجلس شورای اسلامی
۷۱	۱-۱-۷-۳ کلیات و ساختار سازماندهی مجلس شورای اسلامی
۷۱	۱-۱-۱-۷-۳ ساختار سازماندهی مجلس شورای اسلامی
۷۴	۲-۱-۱-۷-۳ انواع کمیسیون‌ها
۷۸	۲-۱-۷-۳ وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی
۷۸	۱-۲-۱-۷-۳ قانون‌گذاری
۷۹	۱-۱-۲-۱-۷-۳ انواع قوانین مصوب مجلس
۸۴	۲-۱-۲-۱-۷-۳ مراحل وضع قانون
۸۷	۲-۲-۱-۷-۳ نظارت بر امور عمومی
۸۷	۱-۲-۲-۱-۷-۳ نظارت عمومی و اطلاعاتی
۸۹	۲-۲-۲-۱-۷-۳ نظارت تصویبی
۹۲	۳-۲-۲-۱-۷-۳ نظارت مالی
۹۵	۴-۲-۲-۱-۷-۳ نظارت در تشکیل هیئت دولت
۹۷	۵-۲-۲-۱-۷-۳ نظارت سیاسی
۱۰۱	۲-۷-۳ شورای نگهبان
۱۰۱	۱-۲-۷-۳ مبنای پاسداری از قانون اساسی
۱۰۲	۲-۲-۷-۳ ساختار شورای نگهبان
۱۰۴	۳-۲-۷-۳ وظایف و اختیارات
۱۱۱	خلاصه فصل سوم
۱۱۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم

۱۱۳	فصل چهارم: قوه قضائیه
۱۱۳	هدف کلی
۱۱۳	هدف‌های رفتاری
۱۱۳	مقدمه
۱۱۴	۱-۴ ماهیت و کارکرد قوه قضائیه
۱۱۶	۲-۴ شیوه‌های گزینش قضات
۱۱۶	۱-۲-۴ روش انتخابی
۱۱۷	۲-۲-۴ روش انتصابی
۱۱۷	۳-۴ استقلال قضایی
۱۱۸	۱-۳-۴ استقلال دستگاه قضایی
۱۱۸	۲-۳-۴ استقلال رفتار قاضی
۱۱۹	۴-۴ زمانه داخلی قوه قضائیه
۱۲۱	۵-۴ قوه قضائیه در ایران
۱۲۱	۵-۴-۵ موقفت دستگاه قضایی در نظام تفکیک قوا
۱۲۳	۲-۵-۴ اهداف قضا
۱۲۳	۳-۵-۴ وظایف قوه قضائیه
۱۲۳	۴-۵-۴ ساختار تشکیلاتی قوه قضائیه
۱۲۴	۱-۴-۵-۴ مقام رهبر
۱۲۴	۱-۴-۵-۴ رئیس قوه قضائیه
۱۲۷	۲-۴-۵-۴ قضات
۱۲۸	۱-۲-۴-۵-۴ وظایف و اختیارات قضات
۱۳۰	۱-۲-۴-۵-۴ اصل مصونیت قضایی
۱۳۰	۳-۲-۴-۵-۴ نظام رسیدگی به تخلفات قضات
۱۳۳	۴-۲-۴-۵-۴ تفصیر و اشتباه در صدور حکم
۱۳۴	۳-۴-۵-۴ وزیر دادگستری
۱۳۴	۴-۴-۵-۴ دادگاه‌ها
۱۳۹	۵-۴-۵-۴ محاکمات
۱۴۰	۶-۴-۵-۴ برخی نهادهای زیرمجموعه قوه قضائیه
۱۴۳	خلاصه فصل چهارم
۱۴۴	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۱۴۵	فصل پنجم: نهادهای اساسی خاص
۱۴۵	هدف کلی
۱۴۵	هدف‌های یادگیری
۱۴۵	مقدمه
۱۴۶	۱-۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۴۷	۱-۱-۵ مفهوم مصلحت
۱۴۸	۲-۱-۵ انواع احکام در نظام قانون‌گذاری اسلام

۱۲۹	 ۳-۱-۵ ساختار مجمع
۱۵۰	 ۴-۱-۵ وظایف و اختیارات مجمع
۱۵۳	 ۲-۵ شورای بازنگری قانون اساسی
۱۵۴	 ۱-۲-۵ ترکیب شورا
۱۵۵	 ۲-۲-۵ انجام همه پرسی
۱۵۶	 ۳-۲-۵ محدودیت‌های بازنگری
۱۵۶	 ۳-۵ شورای عالی امنیت ملی
۱۵۷	 ۱-۳-۵ اهداف
۱۵۷	 ۲-۳-۵ ساختار تشکیلاتی
۱۵۸	 ۳-۵ وظایف و اختیارات
۱۵۹	 ۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۵۹	 ۱-۴-۵ اهداف شورا
۱۶۰	 ۲-۴-۵ وظایف و اختیارات
۱۶۰	 ۳-۴-۵ مصوبات شورا
۱۶۱	 ۵-۵ شوراهای عالی
۱۶۱	 ۱-۵-۵ تأسیس شورا
۱۶۲	 ۲-۵-۵ وظایف و اختیارات
۱۶۳	 ۳-۵-۵ جایگاه مصوبات
۱۶۳	 ۶-۵ شوراهای اسلامی (محلی)
۱۶۵	 ۱-۶-۵ نظام حقوقی شوراهای اسلامی محلی
۱۶۵	 ۲-۶-۵ شوراهای محلی در قانون اساسی
۱۶۷	 ۳-۶-۵ انواع شوراها و صلاحیت آن‌ها
۱۶۸	 ۴-۶-۵ نظارت بر شوراها
۱۷۰	 ۵-۶-۵ انحلال شوراها
۱۷۱	 ۶-۶-۵ ابطال مصوبات
۱۷۲	 ۷-۵ سازمان صداوسیما
۱۷۲	 ۱-۷-۵ ضرورت صدا و سیما
۱۷۳	 ۲-۷-۵ نظام حقوقی صداوسیما
۱۷۴	 خلاصه فصل پنجم
۱۷۵	 خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۱۷۷	 پاسخنامه
۱۷۹	 منابع

پیشگفتار (ریاست ۱۰)

کتاب حقوق اساسی (۲) به منایت به مصوبه جدید شورای تحول و ارتقای علوم انسانی (مصوب ۱۳۹۴/۲/۲۳، ابلاغی سال ۱۳۹۵) و سرفصل‌های جدید تنظیم شده است. اولین چاپ این کتاب در سال ۱۳۸۹ بود که با تغییرات ایجادشده در سرفصل‌ها، ضمن انجام الحاقات و اصلاحات، ویرایش مجدد می‌شود. کتاب برای ارتقای دانش و فهم دانشجویان درباره مسائل مهم زمامداری و ساختار نظام سیاسی کشور طراحی شده است. در این درس با الهام از مباحث کلی مطرح‌شده در حقوق اساسی (۱)، درباره موضوعات اساسی‌تری بحث می‌شود هدف کلی این است که نقش قوای عالیّه کشور اعم از قوه مؤسس و قوه بتدیل‌کننده قوای تأسیسی یعنی قوه مقننه، مجریه و قضائیه و نهادهای اساسی خاص در اعمال حاکمیت، مطالعه و تحلیل شود و دانشجویان بتوانند به ارزیابی دقیقی از شیوه زمامداری و نحوه انجام خدمت عمومی توسط قوای حاکم دست یابند. از طرفی، با طرز تشکیل تریک از قوا و تعاملات با یکدیگر و چگونگی انجام وظایف آشنا شود، تا از نظام پاسخگویی و کارآمدی آن‌ها در نظام سیاسی مطلع شود.

از دانشجویان محترم انتظار می‌رود پس از طی مراحل ذیل مطالب و موضوعات مندرج در فصول مختلف را درک و تحلیل کنند.

۱- هر فصل دربردارنده اهداف کلی و یادگیری است که مطالعه آن‌ها نقش مهمی در فهم مطالب و سازماندهی فکری دارد.

۲- پس از پایان هر فصل خلاصه مطالب و پرسش‌هایی تحت‌عنوان خودآزمایی آمده است که هم می‌تواند آزمون خوبی برای فراگیری مطالب باشد و هم موجب آشنایی شما با سبک و سیاق آزمون پایان نیمسال خواهد شد و پاسخ آزمون‌ها در انتهای کتاب آمده است.

۳- برای یادگیری بهتر، ابتدا کل مطالب فصل به‌طور گذرا خوانده شود، سپس مطالب هر بند در ارتباط با مطالب بندهای بعدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

۴- کتاب در پنج فصل تنظیم شده است. در فصل اول، به ماهیت و مبانی تأسیس قوه مؤسس در ساختار نظام سیاسی و نقش آن در ایجاد نهادهای اساسی، تدوین قواعد بنیادین جامعه سیاسی، آرمان‌ها و ارزش‌های اساسی مردم در قالب تدوین و اصلاح قانون اساسی و همچنین به ماهیت و نقش قوه تعدیل‌کننده در تنظیم روابط قوای سه‌گانه و حل و فصل اختلافات آن‌ها به‌منظور ایجاد تعادل و توازن در ساختار سیاسی و اختصاصاً به نقش ولی فقیه به‌عنوان قوه تعدیل‌کننده در هدایتگری قوای حاکم پرداخته شده است.

۵- در فصل دوم، سوم و چهارم ماهیت، کارکرد، اهداف، ساختار، تشکیلات و وظایف قوای سه‌گانه، یعنی قوه مجریه، مقننه و قضائیه و چگونگی عملکرد هریک از آن‌ها به‌طور کلی در دانش حقوقی اساسی و در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ماهیت اسلامی، حاکمیت الهی، نقش ولی فقیه و ارزش‌های مردم‌سالاری بررسی و تحلیل می‌شود.

۵- در فصل پنجم، برخی از نهادهای اساسی خاص و دارای اختراعات خارج از قوای سه‌گانه معرفی می‌شوند. این نهادها بخشی از وظایف حاکمیت بنا به دلایل سیاسی، حقوقی، ارزشی، دینی، اجتماعی و امنیتی را به‌طور مستقل از قوای اساسی انجام می‌دهند که عبارت‌اند از: مجمع تشخیص مصلحت نظام، نقش شورای بازنگری قانون اساسی، شورای عالی امنیت ملی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی فضای مجازی، شوراهای اسلامی و سازمان صدا و سیما.

دکتر حسن خسروی

هیئت علمی دانشگاه پیام‌نور

زمستان ۱۳۹۷